

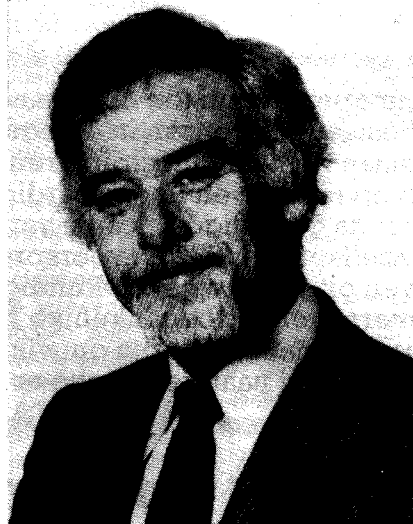
Collegegelden

Onlangs lazen we in de krant dat de collegegelden voor het wetenschappelijk en hoger onderwijs wel eens gevoelig omhoog zouden kunnen gaan om daarmee het dreigende gat in de rijksbegroting te helpen beperken. Ter goed begrip, het collegegeld bedraagt voor het komend jaar f. 1.600 en de totale studiekosten per jaar (excl. collegegeld) liggen voor een student in de orde van f. 14.000. In de krant wordt de mogelijkheid van een verdubbeling van het collegegeld, dus tot f. 3.200, gesuggereerd. De universitaire kosten van een jaar studie aan de Erasmus Universiteit bedroegen in 1983 voor een student rechten ca. f. 6.600, voor een student economie f. 10.400 en voor een student medicijnen ca. f. 66.700 per jaar. In een aankomend wijsgeer werd ca. f. 46.300 per jaar geïnvesteerd. Tegen de achtergrond van deze cijfers en het doortrekken van de onmiskenbare trend van collegegeldverhogingen van de laatste tien jaar, is het bepaald fascinerend om deze kosten- en prijsontwikkeling van het studeren eens nader te beschouwen.

Laten we allereerst de student zelf eens bekijken. Het is natuurlijk duidelijk dat een bedrag van f. 3.200, zijnde ca. 25% van zijn kosten van levensonderhoud, voor de meeste studenten niet zonder meer valt op te hoesten. Voor de ca. 40% studenten met een rijksstudietoelage betekent dit dat hun toelage zal moeten worden verhoogd met f. 1.600, terwijl de kostenverhoging ertoe zal leiden dat meer studenten een toelage in de vorm van beurs en/of studielening zullen moeten aanvragen. Voor de studenten die geen beroep kunnen doen op de toelage, betekent de collegegeldverhoging een niet-marginale stijging van de ouderlijke kosten. Ons zijn geen Nederlandse prijselasticiteiten bekend, maar het is zeer aannemelijk dat deze prijsverhoging bij niet-bursalen zal leiden tot een vraagdaling alsmede tot een grondiger evaluatie van de bestaande alternatieven. Men wordt prijsbewuster. Gegeven het prijsverschil tussen HBO en universiteit zou dit b.v. kunnen betekenen dat het HEAO meer concurrentie gaat betekenen voor studies als bedrijfseconomie, bedrijfskunde en bedrijfsinformatica.

De vrij forse stijging van het collegegeld betekent uiteraard een veel kleinere stijging van de netto middelen voor het Ministerie van O en W. Immers, de collegegelden zijn verwerkt in de beurzen en de totale vraag naar wetenschappelijk onderwijs zal teruglopen. Indien in de sfeer van de inkom-

B.M.S. van Praag

stenbelasting een aftrek voor studerende kinderen zou herleven, zou dit het netto revenu verder aantasten. Het lijkt realistisch de elasticiteit van de netto ontvangsten niet op één te zetten, maar op ca. een half.

Er is echter nog een andere kant aan deze medaille, die nog veel interessanter is. Ik doel op de repercuussies voor het wetenschappelijk onderwijs zelf. Indien de collegegelden voor bepaalde studierichtingen gaan tenderen naar een kostendekkend niveau, dan komt er ruimte voor het particulier initiatief. Is het bij voorbeeld niet zeer wel denkbaar dat een eerstefase-opleiding rechten, economie, bedrijfskunde, psychologie of sociologie die een voor de bedrijfspraktijk zeer waardevol diploma aflevert, wordt opgericht voor een prijs van f. 3200 per jaar? Natuurlijk zijn er manieren waarop de staat dit kan tegengaan, b.v. door het onthouden van studietoelagen of het niet toelaten van aldus opgeleide juristen tot de advocatuur en de rechterlijke macht. Dit zou echter op gespannen voet staan met de onderwijsvrijheid.

Wanneer dit soort opleidingen hun waarde in de praktijk kunnen bewijzen, lijkt de opmars van privé-opleidingen echter onstuitbaar. In de eerste plaats kunnen deze opleidingen een flexibel curriculum bieden, waarbij geen rekening behoeft te worden gehouden met allerlei academische tradities en het academisch statuut. In de tweede plaats is interne en externe kwaliteitsbewaking, b.v. via het Amerikaanse systeem van accreditatie, mogelijk. In de derde plaats kunnen deze instellingen overgaan tot kwalitatieve selectie van studenten, waartoe de universiteiten niet bevoegd zijn. De 'low-profile'

infiltratie door Amerikaanse 'colleges' op universitair niveau alsmede de verwante initiatieven in het middelbaar onderwijs, worden stevig in de hand gewerkt door de collegegeldverhoging.

Wat zal er bij de universiteiten gebeuren? In de eerste plaats zal er een collegegelddifferentiatie gaan plaatsvinden tussen 'goedkope' en 'dure' studies. In de tweede plaats lijkt met de komst van de student zelf als financier een meer student- (lees: klant)gerichte benadering geboden. Vindt de student de aanbieding immers niet goed, dan verliest de universiteit direct een stuk financiering. Waartoe zal dit op lange termijn leiden? Tot prijs-, produkt- en marktdifferentiatie. Ik acht het helemaal niet onmogelijk dat universiteiten bereidwillig dure studierichtingen zullen afstoten en met collegegeld en kwaliteit zullen gaan concurreren. Ten slotte lijkt de oprichting van particuliere universiteiten zowel op 'undergraduate' als 'graduate' niveau nog slechts een kwestie van tijd. Kortom, Amerikaanse toestanden. En is dit erg?

In Nederland hebben wij met de 100% staatsfinanciering en -regulering alsmede de handhaving van het uniforme en tot voor kort symbolisch lage collegegeld een universitair produkt geschapen dat homogeen mag worden genoemd. Elke universiteit geeft praktisch alles. Eenheidskaas dus van constante kwaliteit. Maar is de kaas ook lekker en krijgt men waar voor zijn geld? In de jaren zestig was er de opkomst van het fabrieksbrood. De consument heeft het niet geslikt en bij de bakker liggen nu weer twintig variëteiten, waaronder fabrieksbrood. Hetzelfde geldt gelukkig voor kaas. Wij menen dat dit ook voor de wetenschap zal blijken te gelden. Enerzijds is er ruimte voor eenheidskaas van constante kwaliteit. Anderzijds gaat de welvaart omhoog als er vele variëteiten op de plank liggen. Laat de markt maar uitmaken hoe het gedifferentieerde aanbod eruit moet zien.

De collegegeldverhoging vind ik dus wel goed, mits die gepaard gaat met compensatie, zodat ook het talent uit onbemiddelde families tot ontplooiing kan komen.

B.M.S. van Praag